УДК 343.98

Лещук К. Б.
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та адміністративного права Харківського економіко-правового університету, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНІВ В СФЕРІ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН, ЯК ЕЛЕМЕНТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ДАНОГО ВИДУ

В останній час однією з криміногенних сфер і важко контрольованою з боку правоохоронних органів виступає сфера корпоративних правовідносин. Злочини вчинені у сфері корпоративних правовідносин є одними найбільш витончених злочинами, виявлення і розслідування яких вимагає від правоохоронних органів розуміння механізму їх вчинення, який відображується у наукових положеннях, які отримали назву „криміналістична характеристика". На нашу думку, розуміння предмета злочину, як елемента криміналістичної характеристики злочинів в сфері корпоративних правовідносин служить одним ключових, відправних моментів для побудови методики розслідування даного різновиду злочинів. Але у криміналістичних дослідженнях цим злочинам тільки починає приділятися увага в дослідженнях таких вчених як А.Ф. Волобуєв, Г.А. Матусовський, В.А. Гамза, І.Б. Ткачук, Р.Л. Степанюк, та інших.

Аналіз слідчо-судової практики дозволяє зробити висновок про появу нових, більш складних і раніше не відомих правоохоронним органам способів підготовки, вчинення та приховання злочинів в сфері корпоративних правовідносин. Для „озброєння" правоохоронців потрібне вивчення кримінальної практики з формулюванням положень, які мають значення для виявлення і ефективного розслідування злочинів зазначеної категорії. До таких знань належать, зокрема, знання про предмет зазіхання [1, с. 153].

В криміналістичній літературі звертається увага на важливість висвітлення особливостей предмету злочинів, що вчиняються у сфері підприємницької діяльності, оскільки вони визначають специфіку й інших елементів механізму цих злочинів [2, с. 39; 3, с. 3].

Інформація про предмет злочинного посягання, як правило, є наявною вже на початку розслідування даного виду злочинів. На її основі можна прояснити й окремі ознаки способу й обстановки вчинення злочину. Така інформація може свідчити про ступінь поінформованості особи, що вчинила подібний злочин, щодо особливостей корпоративних відносин, обігу цінних паперів та ін.. Це сприяє встановленню деяких особистісних особливостей злочинця: віку, освіти, професії й деяких інших. Зокрема, сам факт злочинного заволодіння тими чи іншими корпоративними правами вказує на поінформованість зловмисника про їхню цінність, можливості даної особи отримати вигоду від їх використання та можливості їх швидкої реалізації іншим учасникам ринку.

Потрібно відзначити, що корпоративні права, з одного боку, можуть бути предметом злочинного посягання (заволодіння), а з іншого – можуть бути засобом вчинення іншого економічного злочину (наприклад, у випадку використання підроблених чи фальсифікованих документів для заволодіння чужим майном). Це робить необхідним дослідження як самих корпоративних прав, як предмету злочину, так і особливостей нормативно-правового регулювання корпоративних правовідносин.

Злочини, в яких корпоративні права виступають предметом злочинного посягання (заволодіння). Як правило, такі злочини маскуються під довготривалі судові спори власників корпоративних прав, з постійним переходом правом керування підприємством з рук одного співвласника до іншого, і як наслідок, погіршенням майнового стану підприємства, та переходом до нового власника за досить низькою ціною. Досить часто, для заволодіння корпоративними правами за низькою вартістю, залучаються мас медіа з інформацією про погане фінансове становище, порушення на виробництві, залучаються корумповані чиновники перевіряючих органів, перевірками зупиняється підприємство, яке потім купується за безцінь.

При вчиненні злочинів, в яких корпоративні права виступають предметом злочинного посягання (заволодіння),

вчиняються такі основні злочини: вимагання (ст. 189 КК України), шахрайство (ст. 190 КК України), заволодіння чужим майном (правом на майно) шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України),

Злочини, в яких корпоративні права виступають засобом заволодіння чужим майном. Найчастіше при вчиненні таких злочинів використовуються підроблені або фіктивні документи, незаконні судові рішення. Майном, що може бути предметом злочинного посягання, при вчиненні злочинів даного виду, розуміються матеріальні речі, високоліквідні цінності і майнові права. Під річчю розуміються предмети матеріального зовнішнього світу, що знаходяться в твердому, рідкому, газоподібному або іншому фізичному стані; предмети зовнішнього (матеріального) світу, що знаходяться в природному стані в природі або створені працею людини, є основним об'єктом в майнових правовідносинах. В цих випадках використовуються підроблені або фальсифіковані доручення, фіктивні виписки з реєстру власників цінних паперів, фіктивні договори купівлі-продажу корпоративних прав, незаконні судові рішення, фіктивні цінні папери. За їх допомогою злочинці намагаються заволодіти правом розпорядження майном господарюючого суб'єкта, і як наслідок, грошовими коштами або іншим майном належним підприємству (виробниче обладнання, автомобілі, автобуси, кольорові метали, продовольчі товари, і ін.). Досить часто допоміжним злочином виступає незаконне втручання в бази даних, та їх зміна. Таким чином корпоративні права в даному випадку виступали знаряддям злочину, за допомогою, яких на короткий час отримувався контроль над підприємством, майно підприємства реалізовувалося, матеріальні цінності розкрадалися.

При вчиненні злочинів, в яких корпоративні права виступають засобом заволодіння чужим майном, вчиняються такі основні злочини: шахрайство (ст. 190 КК України), де підроблені або фальсифіковані документи використовуються як знаряддя при заволодінні чужим майном; заволодіння чужим майном (правом на майно) шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України), де підроблені або фальсифіковані документи використовуються як підстава для укладання різних договорів.

Окрім названих основних злочинів, безпосередньо спрямованих на заволодіння чужим майном або отримання іншої матеріальної вигоди (кредиту), в технології злочинної діяльності

входять, як правило, й підпорядковані злочини. Вони безпосередньо поєднані зі способом заволодіння чужим майном або отримання матеріальної вигоди суб'єктом: виготовлення та збут державних цінних паперів (ст. 199 КК України), виготовлення та збут недержавних цінних паперів (ст. 224 КК України), підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України); порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів (ст. 223-2 КК України); розголошення або використання неоприлюдненої або неопублікованої інформації про емітента або його цінні папери (ст. 232-1 КК України); злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку розділ XVI КК України).

Для приховування (маскування) вчинення злочинів, в яких корпоративні права виступають засобом заволодіння чужим майном, як підпорядковані злочини вчиняються також фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України) і легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом (ст. 209 КК України).

Наведені положення, звичайно, не вичерпують усіх нюансів предмету злочинів в сфері корпоративних правовідносин, але можуть слугувати, на наш погляд, вихідними для подальшої розробки відповідної криміналістичної характеристики.

Література:

1. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика [та ін.]. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 568 с.

2. Волобуєв А. Ф. Предмет розкрадання майна у сфері підприємництва як елемент криміналістичної характеристики злочинів даного виду / А. Ф. Волобуєв // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1998. - № 3. - С. 39-43.

3. Духов В. Е. Экономическая разведка и безопасность бизнеса / В. Е. Духов. – К. : ИМСО МО, НВФ «Студцентр», 1997. -176 с.